

Informatie

Het unieke natuurgebied van Noard-Fryslân Bûtendyks strekt zich uit van Zwarte Haan tot de veerdam bij Holwerd. Naar schatting bestaat het kwelderareal uit grofweg 800 hectare zomerpolders, 1500 hectare kwelders en 1650 hectare slikvelden. It Fryske Gea heeft meer dan 4200 hectare in bezit en/of beheer. Ongeveer 165 hectare is particulier bezit. De zomerpolders worden op basis van natuurbeheer verpacht. Het kweldergebied is een eldorado voor flora en fauna en in elk seizoen boeiend. Alle perioden hebben hun eigen bekoring. Het Kweldercentrum toont de boeiende historie en het grote belang van dit grootste Europese aaneengesloten kweldergebied voor nu en de toekomst. Het Kweldercentrum is meestal onbemand. Vrij toegankelijk van 8.30 tot 17.30 uur.

Wandelen

De wandeling van ruim 4 kilometer door een deel van het Noarderleech en de Bildtpollen start bij het Kweldercentrum gelegen aan de zeedijk bij Hallum. Er zijn twee alternatieven voor een kortere route. De route wordt aangegeven door paaltjes met een gele band. Buiten het broedseizoen mag ook buiten de paden worden gewandeld. Wandelaars moeten er wel rekening mee houden dat van half mei tot 15 oktober vee graast in het gebied.

Routebeschrijving Kweldercentrum

In Hallum richting Hallumerhoek via de Doniaweg. Na ongeveer een kilometer rechtsaf (Hoge Heerenweg) en na nog zo'n kilometer linksaf (Noorderleegsteroprit). Aan het eind van de weg na een scherpe bocht rechts en vervolgens linksaf onder de zeedijk langs. Na een kilometer staat links het met rode pannen bedekte bedrijfsgebouw met Kweldercentrum van It Fryske Gea. Hier is ook parkeergelegenheid. Het adres is Noorderleeg 5a, Hallum.

It Fryske Gea
Postbus 3
9244 ZN Beetsterzwaag
Tel. (0512) 38 14 48
Fax (0512) 38 29 73
E-mail info@itfryskegea.nl
Website itfryskegea.nl

Wandelen in Noard- Fryslân Bûtendyks

Eldorado voor flora en
fauna met een snufje
cultuurhistorie

Bergeend

Slenk in de kwelder

Waar eens de slikwerkers hun rug kromden, ligt nu een uniek natuurgebied van zomerpolders, dobben, zilte graslanden, slikvelden en kwelderwerken. Het land is ooit met bloed, zweet en tranen gewonnen op de zee. Nu geeft de zee het als het ware terug als natuurlijk kwelderlandschap waar jaarlijks gemiddeld zo'n 600.000 vogels rusten, broeden en foerageren. En wij mensen? Wij kunnen volop genieten van het wisselende, weidse uitzicht met in alle jaargetijden boeiende kleuren. Vooral in de nazomer en de herfst vormen de bloeiende kwelders een veelkleurig palet.

Tekst: Roely Boer

Foto's: Dico de Klein, Tjerk Kunst, Hans Pietersma en Teun Veldman

Na een kijkje in het bijzondere Kweldercentrum wandelen we samen met Jan Jelle Jongmsma, districtshoofd van It Fryske Gea, via een klein stukje zeedijk naar het beginpunt van de wandelroute. Daar staat de route ook aangegeven op het infopaneel. Op weg naar de bunker, een markant punt in het vlakke land, vertelt het districtshoofd in het kort waarom het land dat ooit werd gewonnen op de zee, is herschapen in een uniek natuurlijk kweldergebied. De hele historie in extenso vertellen voert te ver. Alle informatie over waarden en nut van kwelders is bovendien te vinden in het Kweldercentrum.

Doorgangen maken in een zomerdijk zodat het zilte zeewater weer de zomerpolders in kan stromen, is geen sinecure. Vooral niet als het gaat om duizend hectare te 'ontpolderen' tot kwelder. Daarom besloot It Fryske Gea in 2001 eerst ervaring op te doen met een proefkwelder van 135 hectare. Het proces van land dat onder invloed van eb en vloed kwam en het ontstaan van slenken was een leerzaam proces. De resultaten waren verbluffend: toename en verscheidenheid aan kenmerkende kwelderplanten (ook zeer zeldzame), vogels en andere dieren. Maar alleen een paar doorgangen maken en vervolgens de natuur haar gang laten gaan, was geen optie. Zonder beheer 'vreet' de zee bij een flinke storm de kwelder namelijk gewoon weer op. Daarnaast hebben zomerpolders ook belangrijke waarden. Begrazing door paarden, koeien en schapen is een mooie beheervorm waardoor verruiging

Brandganzen

Kwelder in de herfst

wordt tegengegaan. Omdat elke diersoort zijn eigen favoriete planten eet, ontstaat een wisselende vegetatie. Dat bijvoorbeeld de distels blijven staan, mag sommigen een doorn in het oog zijn, vogels maken er voor hun nesten dankbaar gebruik van.

Bunker en uitzichtpunten

Via een klaphekje en een bruggetje komen we al pratend en kijkend bij de oefenbunker, een restant uit de Tweede Wereldoorlog. Zwaluwen vinden dit monument een ideale nestelplaats en de bergeend broedt er in de buurt. Met financiële steun van een stichting is de bunker opgeknapt. In voor- en najaar wordt de bunker gebruikt voor het scholenprogramma Noard-Fryslân Bûtendyks. Veel schoolklassen gaan dan onder deskundige leiding van enthousiaste vrijwilligers in het uitgestrekte gebied op excursie. Wandelaars kunnen geen kijkje nemen in de bunker, maar het schitterende uitzicht maakt erop klimmen zeker de moeite waard.

Aan de oostkant ligt tweehonderd hectare zomerpolder dat wordt verpacht. In de weideperiode grazen er veel paarden en koeien. Aan de noordkant is het uitzicht over de kwelders en de Waddenzee fantastisch. Aan de horizon ontwaren we de contouren van Ameland. Aan de westkant dwaalt onze blik over de zomerpolders en tien van de vijftien proefvakken voor biodiversiteitsonderzoek. Omdat wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van beweiding op de aanwezige vegetatie, insecten en vogels belangrijk is, is gekozen voor wisselbeweiding. Per vak grazen vijf of tien koeien of paarden en elk vak heeft een drinkbak. In Duitsland worden proeven gedaan met beweiding door schapen. Voor de verkweldering blijken koeien vanwege hun wat selectievere keuze de beste grazers. Ze blijven ook wat meer in de buurt van de

dobbe, terwijl paarden alles kaal grazen en meer door het hele gebied draven. De niet begraaide vakken maken duidelijk dat begrazing beter is voor zowel flora als fauna. Een aardig weetje is dat voor het afbakken van de proefvakken 2600 kastanje houten palen nodig waren, 5200 isolatoren en 45 kilometer schrikdraad. Een ongewone bestelling. Het verzoek van de leverancier om een schriftelijke bevestiging was daarom niet zo vreemd.

Vogelparadijs

Voor we de trap weer naar beneden nemen, werpen wij nog een laatste blik over het unieke gebied. Beneden gaan we voor de afrastering linksaf het graspad op, door het klaphek en lopen over de voormalige zomerdijk langs de proefvakken. De verschillen in de proefvakken zijn duidelijk waarneembaar. Opeens staat het districtshoofd stil. Hij hoort een veldleeuwerik en vertelt over de vogelpopulatie.

Veldleeuweriken voelen zich hier zomers goed thuis. Dat geldt overigens voor veel meer vogels. Jaarlijks zijn dat tussen de 600.000 en een miljoen. Elk jaargetijde kent zijn eigen soorten. In het voorjaar is het een ideaal broedgebied voor de weide- en kustvogels, vooral kluut, Noordse stern en kokmeeuw bouwen er hun nest. Omdat het kwelderareaal ongeveer halverwege de trekroute van Canada en West-Siberië naar Afrika ligt, is het mede door de vegetatie een ideale plek voor vogels om de vetreserves weer op peil te brengen. Brandganzen rusten en foerageren hier met tienduizenden. Afhankelijk van het seizoen is het ook voor de honderden steltlopers als kluten, krombekstrandlopers, zwarte ruiters, kanoetstrandlopers, tureluurs, zilver- en goudplevieren, rosse grutto's, wulpen en bonte strandlopers een waar paradijs. In de polders en het slik vinden ze voldoende eten. Het hele

Buizerd

Goudplevier

Zeeaster

Veldleeuwerik

jaar zijn afwisselend veel verschillende roofvogels, zoals torenvalken, buizerds, slechtvalken, smellekens, de blauwe en bruine kiekendief en soms de grauwe kiekendief waar te nemen. Ook de zeearend komt in de herfst regelmatig langs.

Pinken en een oud hek

Ondertussen zijn wij bij een slenk aangekomen waar een groep pinken wat staat te lanterfant. De 'dames' maken wel ruimte, maar volgen nieuwsgierig onze gang naar en over het bruggetje. Wie het niet zo op loslopend vee heeft staan, kan er voor kiezen de route in de graasvrije periode van half oktober tot half mei te wandelen. We lopen nog een stukje rechtdoor, door een klaphek tot een draaihek uit 1936. Het districtshoofd zou dit hek wel willen vervangen, maar vindt de aangetaste en met korstmossen begroeide betonnen palen toch ook wel in het landschap passen. Het is tenslotte een stukje cultuurhistorie. Langs de uitwateringsslenk (links) volgen we de route en genieten van het genoeg een jonge bontbekplevier te zien. Op de kruising hebben we de keuze: de alternatieve wat kortere route of rechts aanhouden. Wij doen dat laatste en lopen tot een klaphek, nemen het bruggetje over de slenk en passeren zo de grens van de gemeenten Ferwerderadiel en Het Bildt. De bagger van de uitgegraven slenk wordt gebruikt voor het op hoogte houden van de zomerkade. Via een volgende brug komen we in het gebied de Bildtpollen. Het gebied telt veel slenken die duidelijk maken dat ondanks menselijk ingrijpen het water altijd zijn eigen weg vindt. We volgen de markeringspaaltjes tot het klaphek en lopen de zeedijk op.

Kluut

Liefhebbers van zilt

Op de zeedijk staan we stil en genieten nog even van de prachtige luchten boven de minstens zo boeiende zomerpolders en kwelders eronder. Daar vertelt Jan Jelle waarom dit kwelderareaal niet alleen voor de vogels, maar ook voor andere ziltminnende diersoorten en planten zo belangrijk is.

Vaak zijn het zeldzame soorten die voorkomen op de befaamde Rode Lijst zoals Engels lepelblad en zeegerst. Neem nou de zeeaster en de zeekraal. Dat ze in de herfst het Noarderleech veranderen in een boeiend kleurig palet is natuurlijk prachtig, maar voor tal van insecten en organismen is de diversiteit aan planten in het gebied onmisbaar. Veel soorten zijn afhankelijk van elkaar: larven van insecten die uitsluitend kwelderplanten eten, veldmuizen als voedselbron voor roofvogels, vleermuizen die in de avondschemer op jacht naar vliegend voedsel de lucht stofzuigeren. De drinkdobben trekken weer veel soorten libellen aan en de bloeiende kwelders zijn een eldorado voor allerlei vliegende insecten. Zelfs voor de tussen zoet en zout water trekkende vissen is het gebied van groot belang.

Met wat moeite maken we ons los van al het moois en lopen over de zeedijk naar het eindpunt van de wandeling: het Kweldercentrum.

Uitbreiding van het aantal wandelmogelijkheden staat op stapel. Momenteel wordt gewerkt aan het project 'Hallumer Ryt' waarin Wetterskip Frylân, It Fryske Gea en Rijkswaterstaat samenwerken. Met een veilige en robuuste constructie wordt een verbinding gerealiseerd tussen zoet en zout water. Zo ontstaat niet alleen meer lozingscapaciteit voor de Friese boezem, ook het waddenlandschap krijgt door de getijdenwerking en de stroming haar oorspronkelijke vorm terug. Flora en fauna varen er wel bij. En de mens ook!

Zomerpolder

